

ВЕРСКИ ТУРИЗАМ КАО ОСНОВА ЗА МЕЂУРЕЛИГИЈСКО УПОЗНАВАЊЕ И САРАДЊУ

Иван Д. Коста¹

¹Универзитет Сингидунум,
Београд, Србија

Резиме:

Сарадња верских заједница и традиционалних цркава представља изазов који је свима очигледан у времену у којем живимо. Верски фанатизам, угроженост свих облика туризма у свету пред препрекама тероризма представља иницијални тест свих религија како би се, чувајући свој интегритет, ујединили по питањима од општег интереса. Верски туризам као неискоришћен ресурс има тенденције да се међурелигијска сарадња подспешу, појача и доведе до многобројних, напредних и квалитетних видова сарадњи. Тај изазов дат је нама и времену у коме живимо да покушамо да одговоримо на њега.

Кључне речи:

Црква, јединство, спознаја, ходочашће, верски лидери.

УВОД

Специфични туризам као грана туризма представља изазов времена у коме живимо. Савремени туриста зна шта жели да добије за свој новац. Он има висока и деликатна очекивања. Верски туризам као посебна грана специфичног туризма има тенденцију ширења и експанзије. Та тенденција је видљива подједнако у свету, али и код нас са мањим осцилацијама. И поред тога што је овај вид туризма настарији, он своје капацитете искоришћености није доживео. Дани пред нама дају му прилику да везује људе, народе, верске лидере. Колико смо велики и кадри да препознамо капацитете верског туризма и искористимо их, толико ћемо духовне али и материјалне користи добити јер пред нама се свакако налази једна од најуслужнијих индустрија. Она се састоји од већег броја опипљивих, видљивих и неопипљивих, невидљивих елемената који се међусобно прожимају, употпуњују. Речник туризма дефинише овај вид делатности савременог човека истичући да верски туризам „као скуп односа и услужних активности којима се задовољавају претежно духовне, али и културне и социјалне потребе верника које произилазе из њиховог религијског опредељења” (Вуконић и др., 2001), представља плодно тло сарадње и међурелигијског упознавања.

Одговорно лице:
Иван Д. Коста

е-пошта:
ivankosta@mts.rs

Целокупно искуство Цркве Христове омеђено вековима, генерацијама светих, мученика, преподобних, јерараха и свих оних који својим животом угодише Богу може се груписати у једној јединој речи, речи која данашњем времену и данашњем човеку највише недостаје: љубав. У тој речи садржан је наш призив по којем треба да живимо, деламо и сведочимо наше интелектуалне и духовне потенцијале. Од Торе до Курана и Светог писма позив Бога људима је исти. Све религије у својој бити позивају на јединство и љубав. У том јединству на које сам Господ позива лежи пуноћа живота верујућих људи. Најмлађи апостол Христов – Јован Богослов у свом Јеванђељу сведочи: Оче свети, сачувај их у име твоје, оне које си ми дао, да буду једно као ми (Јован 17.11). Верници имају једноставно упутство свог живота: љубав. Кроз дела љубави позвани смо да стварамо бољи свет у коме јединство и саживот морају представљати приоритет генерацијама које долазе. Посланица Римљанима смело сведочи: „Мрзећи на зло, држите се добра” (Рим. 12, 9). Апостол Христов нас учи дајући путоказ за сва времена свим генерацијама. И поред различитих догматских ставова, искустава, традиција, верни морају да превазиђу поделе и размимоилажења која им свакодневно онемогућавају да достигну висине небеских реалности. Сарадња и спознаја једних других темељ је успешног деловања у свету захваћеним ратовима, насиљем, верским фанатизмом, тероризмом. Ти изазови који се пред нас постављају у времену у коме живимо и деламо морају да буду изазови у којима наше повезивање неће имати само економски смисао већ смисао дат кроз аутентичност религијског учења сваког од нас понаособ без обзира на различитости. Нико не очекује да различитости буду поништене, да размимоилажења буду избрисана. Напротив, потребно је само да се љубављу међусобних односа и сарадње упознамо боље и да груписани почнемо делати ширећи добро око нас. Многобројне су сфере у којима се интересовања нас верних поклапају међусобно. Многобројни су путеви на којима стојећи заједно корачамо ка ономе што се зове сутра. Много је онога што наш на тим путевима и стазама чини различитима али свакако је много више онога што нас повезује и упућује једне на друге. Таква заједничка полазна тачка интересовања у времену у којем живимо је и верски туризам као недовољно искоришћен ресурс свих нас. Без обзира на то да ли овој теми пришли са верског или економског становишта, крајњи циљ је свакако исти док резултати ипак воде ка сличним закључцима који нису контрадикторни једни другима. У књизи „Развој духовности, културе и науке” истиче се да

свака религија има неки вид обиласка светих места, места ка којима се иде на посебан начин, са посебним разлозима, мотивима емоцијама. То су места најфинијих и најтананијих емоција које човек има. Посебна места сусрета са несвакодневним. Подвиг ходочашћа се спомиње у Старом завету.

У Светом писму Старог завета у књизи другој дневника, глава 35. видимо да би уређена сва служба Господња да се прослави пасха и принесу жртве паљенице на олтару Господњем по заповести цара Јосије. Дакле, то је највећи празник Јевреја. То су ти дани када су Јевреји ишли на поклоњење у Свети, јерусалимски храм, светињу нас светињама, место од посебног емотивног значаја за Јевреје. Историја Старог завета сведочи да су изнајмљивали читаве бродове (а ко може да каже да већ тада нису практиковане „чартер туре”?) како би стигли на прославу Пасхе у најсветијем граду Јерусалиму. „А беше близу пасха јеврејска, и многи из оног краја дођоше у Јерусалим пре пасхе да се очисте. (Јн. 11. 55). Када упознамо историју Јевреја и видимо сведочанства Светог писма, схватамо да ниједан народ није био спреман на напредак ради служења свом Богу као они. Нови завет сведочи да је Господ својим примером осветио ходочашће када је дошао у Јерусалим у дане пред свету Пасху, испоштовавши тадашње законе. Сведочанство о овоме даје Јован у своме Јеванђељу: „И близу беше пасха јеврејска, и изиђе Исус у Јерусалим” (Јн. 2. глава 13. стих). Ту традицију наставиће апостоли, као и апостолски ученици кроз векове, као и Свети Оци кроз своја учења.

Врсни познавалац области туризма, др Борис Вуконић, истиче да појам ходочашћа долази од грч. речи ходос што значи пут, и односи се на путовање верника у одређена Света места. У својој анализи верског туризма он истиче да ходочашћа омогућавају верницима, ходочасницима да стекну увид у прошло – историју и снагу религије којој припадају, а и да се увере да су на правом путу у свом исповедању вере и да учврсте ставове. Вуконић своје искуство врсног познаваоца ове теме преноси да верници одлазе у/на ходочашћа због два темељна разлога: ради задовољења својих духовних и својих материјалних потреба, дакле истиче различите мотиве, потребе али и очекивања. Када говоримо о ходочашћу, онда је сасвим сигурно да је знатно већи број оних који одлазе на ходочашће из својих духовних потреба. „Један од врло снажних духовних мотива јесте жеља човека за бесмртношћу и за сретним животом у вечности. Ту своју жељу верници настоје реализирати молитвом за спас своје душе. Због тога ходочашћем на Света места обављају различите

верске обреде” (Вуконић, 1990, стр. 136). Као што се из свакодневног живота може видети, мотиви ходочашћа су различити. Неке од њих постају видљиви уколико се удубимо у тему:

Испуњавање верских принципа и заповести одређене религије, чин промене – тежња за покајањем, преумљењем, молитвеност и очекивање исцељења – духовног и телесног, присуство молитви са верским представником – вођом, породична традиционална церемонија, одлазак на места где се у будућности очекују чудесни догађаји итд. Верски туризам, ходочашћа један је од најстаријих облика путовања, а данас представља значајан сектор глобалног туризма (Работић, 2012), што је видљиво у понудама туристичких агенција, у свету али засигурно и код нас. Он је и више него неискоришћен потенцијал традиционалних цркава и верских заједница у свету као и на нашим просторима. Због економског потенцијала, који је присутан и препознатљив, међусобне сарадње традиционалних цркава, размене искустава, потреба које време и изазови садашњице намећу, традиција, знања и вештина верских службеника, природно је што се све већа пажња поклања различитим питањима управљања али и крајње неопходног промовисања овог облика туризма. И код нас напослетку, после вишедеценијског кашњења. То је постала нужност и потреба. Савремена теолошка мисао мора бити спремна да адекватно одговори на предрасуде које се појављују неблаговременим дељањем у времену у којем живимо. Јединство у различитостима мора бити видљивије када су све религије у питању, нарочито на нашим просторима. Често неблаговремено бављење темом ствара тенденције и правце који су погрешни. „Ходочасник обилази света места. Његове потребе јесу духовне, окренуте ка вишем, али не могу се занемарити ни световни аспекти које ходочасник, верски туриста има: сама организација доласка и одласка верника, организација превоза током ходочашћа, здравствено осигурање и пружање медицинске помоћи, смештај, услуге хране и пића током боравка и др. Много је и других разлога због којих верници предузимају хаџилук, који је некад повлачио за собом низ опасности, па се многи са оваквих путовања нису никад враћали у своје земље. Овакви разлози за путовање до светих места, и некад и данас, могу бити: исцељивање од болести (готово у свакој хришћанској земљи света налазе се места на којима су се дешавала чудотворна излечења – Лурд у Француској, Острог у Црној Гори); осећање кривице због почињених грехова, и жеља и нада ходочасника да ће се у светим местима ходочашћа добити опроштај; захвалност

Богу за његову милост и доброту, или давање завета, управо на светим местима ходочашћа; излазак из индивидуалног и познатог круга молитве у свом месту живљења, са жељом да се у заједничкој, саборној молитви на светом месту (доживљај Ускрса у Јерусалиму, на пример), потврди просторна и временска веза с традицијом и историјом” (Јеротић, 2002, стр. 219). У православној мисли видимо разлику између верског и религиозног туристе. Они се разликују. По степену мотивације путовања следи и њихово рангирање. Тако се утврђује категорија туристе ходочасника. Нажалост, у већини примера сарадња међу црквама и верским заједницама није довољно изражена, нарочито код нас услед многобројних бремена прошлости, те услед недостатка релевантних истраживања, као и анализа центара и служби који би допринели разумевању и развоју верског туризма. Морамо превазићи стереотипе времена која су иза нас када је поимање верског туризма у питању заузимањем исправних ставова кроз дебате, округле столове, уређење законских регулатива, јавне наступе и заједничко верско деловање. Једино тако ће се нове генерација савремених економиста, туризмолога, географа са различитим академским знањима осмелити да у верском туризму препознају не само значајни сектор глобалног туризма већ и онај други сегмент верског туризма – осећања и потребе верских заједница и традиционалних цркава. Верници одлазе у ходочашће због два темељна разлога: ради задовољења својих духовних и својих материјалних потреба... Знатно је већи број оних који одлазе на ходочашће из својих духовних потреба... Вуконић у својој темељној анализи сведочи: „Знатни духовни мотиви јесу жеља човека за бесмртношћу и за сретним животом у вечности. Због тога ходочашћем на света места обављају различите верске обреде” (Вуконић, 1990, стр. 136). „Неки ходочасте да би се учврстили у својој вери, а неки да би је пронашли. Теологија нерадо говори о верском туризму као о посебном облику туризма; у католичанству и исламу се сматра да би се прихватањем таквог појма усвојило и мишљење да религија може имати и неки други смисао, осим религијског” (Работић, 2012., стр. 3). Да ли недовољно бављење овом темом, да ли недовољно компетентних саговорника из редова традиционалних цркава и верских заједница или је пак у питању нешто треће, може довести до некомплетних сагледавања верског туризма као појаве глобалног туризма. Из оваквих и сличних многобројних ставова наших савременика намеће се потреба целовитог сагледавања верског туризма који ће направити неопходну синергију у којој економиста и туристички

менаџер са телозима неће мимоилазити један другог већ суделовати у сагледавању потреба ове сфере туризма кроз изазове који се пред нас стављају. У међурелигијским односима не може и не сме бити раздвојености по кључним питањима са којима се наступа и одговара на изазове времена. Мора се применити саборно, јединствено размишљање. Морају се тражити одговори на питања и сагледавати многобројне стране и погледи који се не ретко разликују услед различитих традиција. Недовољно ангажовање верских лидера, представника традиционалних цркава и верских заједница по питању верског туризма има последице неискоришћености капацитета, делимично решавање изазова који се намећу, недовољно едуковане кадрове као и недостижност адекватног изласка пред иностране госте, туристе, ходочаснике. Без обзира на то како се сагледава интересна група људи која посећује света места, закључци морају бити слични или исти. Морају се сагледати сви делови мозаика који чине профил ходочасника-туристе. Говори се о типичном верском доживљају ходочасника, он својим ставовима, осећањима надилази обичног туристу. Он се постом и молитвом припрема за пут. Он свакако има своје верске ставове. Он је савремени туриста, корисник услуга који зна шта хоће. Његова потреба, побуда за путовањем огледа се у учешћу у верским светковинама и боравак на посебним, светим местима по његовом убеђењу. Он исказује поштовање према светињи у коју је дошао, светим реликвијама, поклања се моштима уз очекивање излечења што телесног, што духовног. Са најфинијим осећањима упознаје и прихвата темеља своје вере. То је профил верског туристе, ходочасника. Но, ништа мање важни су и они који долазе да висе, доживе оно што су чили, из не дубоких, религијских убеђења већ обичних образовних, културних. Знатижеља је његов мотив. И један и други су саставни део верског туризма без обзира на мотив и начин посете. Без обзира на то да ли је у питању посета верским центрима, значајним светињама, светим местима по традицијама и веровањима различитих религија, споменицима који датирају из различитог доба, локалитетима, грађевинама од којих многи имају историјску али и истакнуту архитектонску вредност, верски туризам мора бити место сусрета и погодно, плодносно тло за остваривање мисије верских заједница, традиционалних цркава. Имала ходочашћа ове или оне мотиве, сва су слична по последицама: трагање за заједницом и самим собом, дакле може се теолошком мишљу доћи до тражења и остварења братољубља кроз Богољубље и обратно.

UNWTO сматра верски туризам као посету свјетих места одређене религије, која је повезана са обављањем одређене верске обреде (обожавање, религијске скупове, као и прослава неких догађаја). Исти семантички садржај као верски туризам има ходочашће туризма, односно путовање у посету свјетог места у тренутку специфичне религиозне манифестације која се одржава тамо. Ходочашће туризам се сматра део верског туризма. UNWTO сврстава религиозни туризам на пето место међу мотивима за путовање.

„Преклапање између духовног и верског путовања.. огледа се у посматрању духовног туризма као облика нише верског туризма. Духовни туризам има за циљ да истражи елементе живота који су изван нечије перцепције и помогне да се успостави равнотежа тело, ум и дух. То може или не може да буде у вези са религијом. Посетиоци покушавају да развију своју духовност, или откривање духовност других. Туризам и ходочашће су уско повезани и у модерној масовној експанзији ходочашћа понашање ходочасника се често не разликује од обичног туристе. Туристи нису нужно повезане са било којом вером, а они не нужно посете места ходочашћа из истих разлога као и ходочасници, али неки научници тврде да је модерни туризам савремени израз традиционалног верског ходочашћа” (Štefko, Kiralova, Mudrik, 2014. стр. 424). Као што је наведено од стране Вуконића (1996), иако је ходочашће мотивисано религијом још увек има особине које нису мотивисане религијом. «Секуларни аспекти ходочашћа (проналажење смештаја, организовање путовања, храна, јело и здравствена заштита) су исти као код модерног туризма. ... Ходочашћа и туризам обухватају путовање коришћењем савремених средстава транспорта” (Štefko, Kiralova, Mudrik, 2014. стр. 424).

Nieminen (2012) у свом раду о верском туризму истиче да постоје различите категорије под појмом верског туризма. „Ходочашћа и мисионарска путовања су два највећа облика верског туризма... Хришћанска ходочашћа могу бити поткрепљена неким од следећих мотива: истраживање корена хришћанске вере, откривање доприноса хришћанства Западној цивилизацији, тражење инспирације из примера неког великог човека, жену или свјетитеља хришћанства, учење хришћана у прошлости, потрага за духовним или емоционалним исцељењем или комбиновање физичког одмора са ходочашћем, као на пример Santiago de Compostela рута. Европа нуди скоро двадесет векова хришћанског наслеђа, историје и вера, укључујући корене многих хришћанских деноминација. Ватикан,

Martin Luter i C.S. Levis дом су само неки од главних интересовања за хришћанске ходочаснике у Европу” (Nieminen, 2012, стр. 16-17).

Термин „духовни туризам” је у великој мери непознаница и у академској литератури и туристичким издањима, али ипак више људи посети Меку, Ватикан и Витлејем/Јерусалим годишње него што присуствује Светском првенства, на пример. Неопходно је развити маркетинг духовног туризма како би се ова тема и њен развој у будућности интензивирао наводе Наг и Jackson (2006).

Сличност у разноликости сагледавања, потреба за ширењем видика, међусобна повезаност и постижање спремности да у љубави говоримо о јединству у различитостима. То је верски туризам пред религијама света. То смо ми.

ЗАКЉУЧАК

Ма колико мислили да се довољно познајемо, разумемо живећи заједно, места за продубљивање односа и сарадње има на претек. Уређење верског туризма, међусобно повезивање и сарадња верским лидерима даће снагу и моћ да на адекватан начин одговоре изазовима које време пред нас поставља захтевајући да верски туризам заузме своје право место и од неискоришћеног ресурса постане ресурс заједништва, спајања, саживота, толеранције и безусловне сарадње. Отварањем врата синагога, цамија, манастира ми отварамо врата спознаје једних других, постављамо темеље сарадње и остваривању заједничких интереса и економских и духовних. Верски туризам има моћ да то учини. Он представнике религија може да споји дајући делатни пример верницима да такав пример следе у својим животима. Тада ћемо бити кадри да чувши једни друге, увидимо да пред нама лежи златни рудник духовне и материјалне добробити.

ЛИТЕРАТУРА

- Вуконић, Б. (1990). *Туризам и религија*. Загреб: Школска књига.
- Вуконић, Б., Чавлек, Н., & Андријашевић, М. (2001). *Рјечник туризма*. Загреб: Масмедија.
- Јеротић, В. (2002). *Приближавање Богу*. Ниш: Просвета.
- Nieminen, K. (2012). *Religious tourism – a Finnish perspective*, Masters Thesis of Hospitality Management. Naaga-Helia University of Applied Sciences.
- Работић, Б. (2012). *Селективни облици туризма*. Београд: Висока туристичка школа струковних студија.
- Свето писмо Старога и Новог завета*. (2001). Београд: Југословенско Библијско друштво.
- Наг, F., & Jackson, J. (2006). *Exploring consumer segments and typologies of relevance to spiritual tourism*. In Proceedings of the Australia and New Zealand Academy of Marketing Conference.
- Štefko, R., Kirilova, A., & Mudrik, M. (2014). *Strategic Marketing Communication in Pilgrimage Tourism*. International Conference on Strategic Innovative Marketing, September 1-4, 2014, Madrid, Spain.

RELIGIOUS TOURISM AS A BASIS FOR UNDERSTANDING AND COOPERATION BETWEEN RELIGIONS

Abstract:

Cooperation between traditional churches and religious communities is a challenge posed by the modern world. Religious fanaticism threatens all forms of tourism and its impediments represent the initial test for all religions in preserving their integrity and unity regarding issues of common interest. Religious tourism is an untapped resource that has great potential to promote inter-religious cooperation, intensify it and lead to numerous, high-quality and advanced forms of collaboration. This is the challenge of our time and we should try to respond to it.

Keywords:

church, unity, knowledge, pilgrimage, religious leaders.